

УДК 821.161.2-31.09Рутківський

О. Л. Кравченко

ORCID: 0000-0002-5603-2269

А. М. Галенко

ORCID: 0000-0002-4997-0599

ХУДОЖНІЙ ІСТОРИЗМ У РОМАНІ В. РУТКІВСЬКОГО «ДЖУРИ КОЗАКА ШВАЙКИ»

У статті розглядаються особливості художнього історизму в романі В. Рутківського «Джури козака Швайки». Наголошено, що, попри відсутність історичних фактів і історичних персонажів, митцю вдалося відтворити історичну добу кінця XV ст. – період зародження на українських землях козацтва. Мета письменника – своїми історико-пригодницькими романами окреслити історичні орієнтири для формування української національної ідеї на сучасному етапі – реалізується завдяки прийому історичної реконструкції. Реперними точками утвердження історичної пам'яті виступають згадки про Київську Русь, про битву на Синіх Водах та про козацьку звитягу в обороні рідної землі. Аналіз специфіки художнього опанування конкретно-історичного змісту певної епохи у творах В. Рутківського довів спільність підходів у зображенні історичної дійсності в романах «Сині Води» і «Джури козака Швайки». Доведено, що згадки про історичні події виконують у романі кілька функцій – сприяють розгортанню фабули, впливають на перипетії твору, допомагають глибше охарактеризувати персонажів.

Ключові слова: художній історизм, історико-пригодницький роман, козак, історична реконструкція.

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-25-47-55

Постановка проблеми. В. Рутківський вважається найпопулярнішим творцем сучасної дитячої історичної прози. Його роман «Сторожова застава», дилогія «Сині Води», тетралогія «Джури» розкривають маловідомі сторінки української історії. Автор намагається дати відповіді, яких у свій час не знайшов сам: «Мені завжди кортіло дізнатися, звідки, наприклад, узялися перші українські козаки? Я не міг зрозуміти, чому Ілля Муромець (в історичній літературі вживається варіант і Муровець), якого поховано в Києво-Печерській лаврі, вважається російським богатирем? Чому ніхто жодним словом не прохопиться про битву на Синіх Водах, що відбулася за 18 років до Куликовської битви? Чому дехто з істориків вважає, що козак Мамай і хан Мамай – це одна й та сама особа?..» (Рутківський, 2008). Історико-пригодницькі твори В. Рутківського формують у юних читачів уявлення про звитяжну історію українського народу, про спадкоємність традицій, породжують усвідомлення про закони розвитку з проекцією в майбутнє.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До аналізу творів В. Рутківського на історичну тематику зверталися М. Васильєва, Н. Марченко, Л. Романенко, Л. Скорина, О. Слижук. В оглядовій статті про розробку історичної теми в українській літературі для дітей та юнацтва М. Васильєва наголосила, що специфіка історизму В. Рутківського полягає в тому, що в його творах «вигадка домінує над історичним фактом, прозаїк активно використовує художній домисел, намагаючись оживити сторінки минулого» (Васильєва, 2019, с. 31). Цієї ж думки дотримуються й інші

дослідники творчості письменника. Так, аналіз «Синіх Вод» дав підстави Л. Скорині стверджувати, що «за відсутності докладної інформації про цю історичну епоху, авторіві доводиться домислювати події, художньо моделювати внутрішній світ історичних діячів, творити колоритне тло описуваної епохи, разом із тим у творі немає фантастики або надмірного домислу» (Скорина, 2012). В єдиній розвідці, предметом якої є філософське осмислення історичних подій у «Джурах козака Швайки», М. Васильєва лише окреслила напрями вивчення характерних рис зображення історичної дійсності в цьому творі (Васильєва, 2018).

Мета статті – виявити особливості художнього історизму в історико-пригодницькому романі В. Рутківського «Джури козака Швайки». Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: з'ясувати концептуальність зображення письменником історичних подій; дослідити функціональність художнього історизму на фабульному, сюжетному й персонажному рівнях; виявити спільність прийомів у висвітленні митцем ключових моментів української історії в діалогії «Сині Води».

Виклад основного матеріалу. Для розуміння специфіки художнього опанування конкретно-історичного змісту певної епохи у творах В. Рутківського ключовим стане висловлювання самого автора щодо свого методу: «Для мене головне не відтворення всіх деталей того часу у відповідності з історичними подіями, а дух вибраної епохи, її героїзм і значимість для нас» (Рутківський, 2010). Завдання письменника полягає в тому, щоб дати українському читачеві опору для формування його національної ідентичності. В інтерв'ю В. Панченку В. Рутківський пояснював мету написання історичних текстів: «Моїм співгромадянам теж хочеться врешті-решт обіпертися бодай на якусь державницьку твердь. І ми, ті, хто дотичний до української культури, повинні дати бодай координати цієї тверді. Мої координати – битва на Синіх Водах, тріумфальна з'ява українського козацтва та відновлення Володимиром Мономахом могутності Київської Русі. На моє переконання, саме вони найбільш яскраво свідчать, що наші предки вміли з честю виходити з найскладнішого становища. А коли можуть предки, то чому не спробувати нам?» (Рутківський, 2012). Тож прозаїк намагається прищепити юному читачеві трепетне ставлення до історії своєї землі, подає дієвий механізм самовизначення українців у контексті соціальних і політичних відносин – поважати себе як нащадка і продовжувача традицій своїх попередників.

Проаналізувавши діалогію «Сині Води», Л. Скорина визначила художній прийом письменника як «історична реставрація»: «Її достовірність і доречність залежить винятково від майстерності і проникливості белетриста. Зрештою, художній світ – особлива реальність, яка функціонує за власними законами» (Скорина, 2012). О. Слижук називає цей прийом реконструкцією історичних подій (Слижук, 2016). Йдеться про те, що історизм творів В. Рутківського слід розглядати не у вузькому його трактуванні – як звернення до реальних історичних фактів, уведення в тканину твору якомога більше історичних героїв, а в широкому – як витвір художнього осмислення письменника української історії.

На думку М. Васильєвої, осмислити історію літератору допомагають гумористичні елементи, фантастика, міф, символіка, фольклор тощо (Васильєва, 2019). Органічно вплітаючись у реалістичну оповідь, ці елементи допомагають вибудувати сюжет у «Джурах козака Швайки» двома лініями – історичною, що реалізується через показ зародження на українських землях козацтва (події відбуваються протягом 1487–1488 рр., саме в цей період з'являються перші згадки про козаків в історичних джерелах), і пригодницькою, котра висвітлює перипетії життя двох друзів Санька і Грицика. Обидві лінії розширюють одна одну: без козаків, котрі виступали їхніми наставниками,

воронівські хлопчачки не змогли б пройти через випробування й, відповідно, розвинути свої здібності, водночас Грицик і Санько виступають гідними продовжувачами дружинницько-козацьких традицій.

Три означені письменником «тверді» (битва на Синіх Водах, тріумфальна з'ява українського козацтва та відновлення Володимиром Мономахом могутності Київської Русі) алюзійно проявляються в першій сюжетній лінії. Її лейтмотивом виступає знакова для митця битва на Синіх Водах 1362 р., котра неодноразово згадується на сторінках роману, щоправда, в устах різних персонажів спомин про неї використовується автором для розв'язання різних завдань. Так, для канівецького старости пана Кобильського згадка про битву, як і апеляція до спільного чумакування предків, – аргумент, який має переконати Швайку видати старості вільних здобичників: *«Дурний ти, хлопче, – сказав нарешті. – А я тобі гарне діло пропоную. Бо шаную рід твій і прадідів твоїх. Вони з моїми разом стояли під Синіми Водами. У якій битві вистояли! Трьох ханів прогнали з нашої землі. А чого прогнали? Бо пліч-о-пліч стояли. І дід твій Митро разом з моїм пшеницю грекам возили... А тепер ти на мене звіром зиркаєш. Гадаєш, не знаю чому? Бо в мене он... – пан повів рукою по світлиці, – всього вдосталь, а в тебе – стара свитка і шапка в дірках. Ото і всього. То ж я тобі діло пропоную, а ти...»* (Рутківський, 2016, с. 32). Таким чином, згадка про битву виконує характерологічну функцію.

Нагадування про спільне протистояння прадідів Кобильського і Швайки на Синіх Водах поглиблюється розмірковуваннями самого Швайки, його рефлексія засвідчує соціальне розшарування українського суспільства: *«Швайка не втримався і сплюнув убік. Найгірше було те, що їхні прадіди таки й справді разом билися під Синіми Водами майже сто тридцять років тому, а діди возили морем українську пшеницю від Очакова та Коцюбієва аж у грецькі краї. А от батьки розійшлися. Батько цього Кобильського, тоді ще Семко Кобильчак, подався до Литви чи Польщі і повернувся звідтіля вже паном, з грамотою на кілька селищ. І син його шляхом пішов...»* (Рутківський, 2016, с. 36). Показовою в цьому плані є зміна прізвища Семком Кобильчаком.

Синьоводська битва стає прикладом, орієнтиром, на який рівняються козаки в боротьбі з ворогами. За концепцією письменника, козацькі ватаги виступають продовжувачами справи оборони рідної землі. Розмови про битву лунають на ключовій для цієї лінії козацькій розмові, коли у братчиків оформлюється бажання об'єднатися і діяти спільно: *«Колись терпець та урветься нашому братові. Он татарва теж зранку до ночі стояла над душею. Доки не дали їм гарного чосу над Синіми Водами.*

Про велику битву над Синіми Водами знали майже всі подоляни. Три татарські орди, що кочували між Дніпром та Дунаєм, вирішили покарати як подолян, так і волинян з галичанами та киянами, які відмовилися платити їм данину, заведену ще за Батисєвих часів. Тож біля річки з такою мирною назвою стрілися з наспіх зібраними українськими поселянами та військом великого литовського князя Ольгерда, яке прийшло їм на поміч. Розбілося тоді ординське військо об український та литовський мур на друзки і покотилося назад, аж до Чорного моря...

– От би й нам так, – мрійливо зітхнув Василь Байлемів» (Рутківський, 2016, с. 214).

В. Рутківський у художній формі подає історичні відомості про учасників битви – про литовського князя Ольгерда, очільника литовсько-українського війська, котрий *«хоч і не з нашої землі, проте нашою мовою балакав і віру нашу поважав»* (Рутківський, 2016, с. 214); про трьох татарських ханів – Качибєя (Хаджибєя), Котлабуга (Кутлугбєя) і Дмитрія (Дмитра), який *«був гірший за найжорстокішого татарина»* (Рутківський, 2016, с. 215).

Алюзію на добу Київської Русі вбачаємо в образі нащадка великокняжого дружинника Остапа Коцюби з Коцюбієва (Хаджибєя – сучасної Одеси). *«Був він*

широкочлечий, тепло одягнений, з його маківки замість чуба звисало пасмо чорного волосся. Санько вже знав, що це пасмо називають оселедцем і носять його ті, хто вважає себе нащадком вояка зі старокняжої дружини. А ще вони носили сережку у вусі» (Рутківський, 2016, с. 231–232). Зовнішній вигляд Остапа мимоволі нагадує «хрестоматійний» опис князя Святослава Ігоровича Хороброго, залишений візантійським істориком Левом Діаконом: «<...> середнього зросту, не надто високого і не дуже низького, з кошлатими бровами і ясно-синіми очима, кирпатий, безбородий, з густим, дуже довгим волоссям над верхньою губою. Голова в нього була зовсім гола, але з одного боку її звисало пасмо волосся – ознака знатності роду; міцна потилиця, широкі груди та всі інші частини тіла були цілком співмірні, однак виглядав він похмурим і диким. В одне вухо його була вдіта золота сережка; вона була прикрашена карбункулом, обрамленим двома перлинами» (Лев Діакон, 1988).

В історичній науці утвердилася думка, що Коцюбіїв виник за доби правління небожа Ольгерда – князя Вітовта. За переказами, його заснував знатний подільський магнат-шляхтич Коцюба Якушинський, тож вмотивовано в романі звучить репліка Вирвизуба щодо Остапа: *«То чи, бува, не нащадок він того Коцюби, від якого пішло селище? Ти поспитай там, коли випаде нагода»* (Рутківський, 2016, с. 331).

Київська Русь й Велике князівство Литовське непрямо згадуються В. Рутківським і при описі налагодженої системи оповіщення населення про небезпеку. Автор неодноразово подає в романі інформацію про один із найдавніших способів візуальної комунікації – димові сигнали й трактує його як спадковий від киеворуського та литовського періодів. *«Взагалі, і так було відомо, що вони наближаються. Про це свідчили чорні димові стовпи ген на обрії. Хто їх запалював – простим поселенцям нині було невідомо.*

Раніше, звісно, всі знали, хто цим займався, – сторожові роз'їзди та княжі вивідники. Проте зараз поріділим князям стало не до того, і сторожові роз'їзди щезли – а дими все одно здіймалися до неба, попереджаючи про небезпеку» (Рутківський, 2016, с. 84). За козацької доби система веж («маяків-глядів») активно використовувалася для сторожової служби й призначалася для оповіщення населення про напад ворогів.

У «Джурах козака Швайки» показано неоднозначні стосунки з татарами. З одного боку, ординці постають мисливцями на ясир – українських невільників, котрих можна вигідно продати в «серці непереможного Криму» Кафі. Навіть Рашит, щоб не викликати підозр щодо перебування Грицика в його родині, каже сусідам, що купив хлопчика на невільницькому ринку в Кафі. З іншого боку, образ татар не суцільно негативний. Після зустрічі Швайки й друзів із Рашитом Пилип наставляє їх: *«Запам'ятайте, хлоп'ята, – нарешті звернувся він до друзів, – що й серед татарів теж є люди. І не так уже й мало. І коли б не вони, я б їх усіх підряд...»* (Рутківський, 2016, с. 168). Характерно, що Тишкевич сприймається як ворог і козаками, і Рашитом.

Повчання Швайки автор ніби «відзеркалює» спогадами очільника татарського війська Саїд-мурзи: *«То згадувалося, як за старого хана Хаджі-гірея він, Саїд-мурза, водив дружбу з гордим Переяславом, а в Черкасах та Каневі приймали його як брата. То перед очима поставали події п'ятилітньої давнини, коли новий хан Менглі-гірей піддався турецькому султанові і з намови Москви оголосив війну своїм колишнім київським та переяславським друзям»* (Рутківський, 2016, с. 296).

Як справжній історик В. Рутківський показує минуле не тільки української етномовної спільноти, але й іномовної, котра проживала на території, що зараз входить до Української держави. Цей підхід поглиблюється в другому романі тетралогії – «Джурах-характерниках», де, за визначенням О. Гавроша, «чи не вперше в українській

літературі кримські татари постають не трафаретно-усталеним образом стихійного лиха, що постійно нависає над ньенькою-Україною. Ні, татари у Рутківського виявилися різними, а Кримське ханство не таким уже одностайним у зненависті до свого найближчого сусіда» (Гаврош, 2011).

Тісний зв'язок, зокрема кровний, русичів із половецькими князями, «потатарення» (А. Кримський) українців досліджується українськими науковцями. Визначний український історик, перший директор Українського наукового інституту Гарвардського університету Й. Прицак у статті «Що таке історія України?», у якій він висвітлив проблеми концептуалізації української історії, стверджував, що «татари – це не дикі зайти-грабіжники, а нарівні зі запорожцями – наші предки» (Прицак, 2015, с. 195). Тож мистецька уява В. Рутківського допомогла осмислити причини й наслідки українсько-татарських контактів, художньо змалювати історично конкретний досвід попередніх генерацій.

Обжита Кам'яниця з навколишніми яругами, Бобровий острів постають прообразами Запорозької Січі. Письменник неодноразово згадує найбільший острів на Дніпрі, пояснюючи, чому згодом саме він був обраний козаками як їхнє головне укріплення. Ідею осісти на Хортиці подає Остап, котрий прибув з-за дніпрових порогів: «– Є там такі місця, – мрійливо сказав Остап. – За порогами. І скелясті, і які завгодно. І плавні там ще глухіші, ніж у вас. І ліс є. Зробити засіки, отаборитися десь на острові – і добра січ була б!» (Рутківський, 2016, с. 244). У дискусії козаків щодо розміщення зимівника думка про можливість заснування січі біля Сули чи Удаю через близькість домівки й лісу була відкинута. Розмір острова, уже звичні козакам плавні, яких татари боялися, бо не були призвичаєні до бою в них, а головне – вдале місцерозташування переконують козаків зупинитися на Хортиці, про що неодноразово каже Пилип Швайка: «– Схоже, Остап мав таки рацію. Татари обійдуть нас стороною – і спробуй поганятися за ними. Ні, треба придивитися до його Хортиці. Плавні там не згірші тутешніх, а острів куди кращій. <...> І головне – татари як на долоні. Не встигнуть і висунутися з Перекопу – а ми вже їм у бік цілимося. А коли що – можемо й до Криму увірватися, розквитатися за всі грабунки» (Рутківський, 2016, с. 331).

Остаточним аргументом на користь вибору Хортиці стають спогади про предків, які зупинялися на ній. За археологічними знахідками, уже в IX ст. на острові жили бродники, пізніше буття яких В. Рутківський описує в «Синіх Водах». До речі, у діалогії бродники показані письменником як попередники козаків: «Упродовж усього роману розкривається й сюжетна лінія, пов'язана із зародженням українського козацтва як могутньої сили, що змогла боронити українські землі від загарбників-кочівників. Воїнами стають колишні бродники – ватаги рибалок та мисливців, які заробляли собі на прожиття цими промыслами. Перед лицем загрози вони змогли згуртуватися і були дієвою допомогою професійним ратникам у Синьоводській битві» (Слижук, 2016, с. 215). Першою згадкою про Хортичий острів у писемних джерелах пов'язують із походом князя Святослава Ізяславича проти половців 1103 р. Згодом острів зринає в документальних свідченнях під назвою Варязького острова, що свідчить про його значення на шляху «із варяг у греки». Тож згідно із задумом автора дати історичну «опору» для української національної ідеї, у «Джурах козака Швайки» вибудовується вектор історичного розвитку українства «Київська Русь – Сині Води – козацтво».

Чи не найпоширенішими відомостями про козацьке життя є інформація про неприпустимість присутності жінок на січі. Автор не оминає можливості пояснити в романі цей історичний факт. Для цього він «приводить» жіноцтво на Бобровий острів, додаючи в сюжет перипетій: жінок разом з іншими полоненими козаки відбивають

в очолюваних Саїд-мурзою татар. У главі «Жінок у таборі не тримати!» письменник з іронією описує коротке співжиття козаків із сотнею воронівських молодниць і дівчат. Робить він це, «зіштовхуючи» з ними діда Кібчика, який спершу їх і прихистив. Урешті-решт молодниць, котрі й самі з радістю залишають острів, виряджають додому, а дід Кібчик постановляє: «*Ви, товариство, як собі хочете, а я вам скажу от що. Коли хто з вас приведе на острів жінку чи ще якогось біса в спідниці – голову одірву!*» (Рутківський, 2016, с. 309). У «Джурах козака Швайки», так само як і в «Синіх Водах», автор описує «чоловічий» світ, де жінкам відводиться пасивна роль. З цього приводу Л. Скорина слушно зауважила: «У світі бійок, сутичок і битв “жіночі” цінності відходять на другий план, а жінка традиційно сприймається в ролі “берегині родинного вогнища”, покійно чекаючи чоловіка і виховуючи дітей» (Скорина, 2012). Вирізняється в цьому плані тільки Санькова мати – тітка Мокрина, котра відрізняється неймовірною фізичною силою, тому може битися поруч із воронівськими чоловіками.

Висновки та перспективи подальших розвідок. У романі «Джури козака Швайки», попри відсутність історичних фактів і історичних персонажів, В. Рутківському вдалося відтворити історичну добу кінця XV ст., відомостей про яку практично не зберіглося, – період зародження на українських землях козацтва. Завдяки художньому домислу письменник описав мотиви, які рухали українцями в переломний для народу час осягнення власної ідентичності, що згодом зумовило виникнення осередка української державності. Мета письменника – своїми історико-пригодницькими романами окреслити історичні орієнтири для формування української національної ідеї на сучасному етапі – реалізується завдяки прийому історичної реконструкції. Реперними точками утвердження історичної пам’яті виступають згадки про Київську Русь, про битву на Синіх Водах та про козацьку звитягу в обороні рідної землі. Аналіз специфіки художнього опанування конкретно-історичного змісту певної епохи у творах В. Рутківського довів спільність підходів у зображенні історичної дійсності в романах «Сині Води» і «Джури козака Швайки». Згадки про історичні події виконують у романі кілька функцій – сприяють розгортанню фабули, впливають на перипетії твору, допомагають глибше охарактеризувати персонажів.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні історизмів в аналізованому романі.

Бібліографічний список

- Васильєва, М. В., 2018. Філософське осмислення історичних подій у трилогії В. Рутківського «Джури козака Швайки». *Література й історія* : матеріали Всеукр. наук. конф., м. Запоріжжя, 11–12 жовт. 2018 р. Запоріжжя, с. 34–36.
- Васильєва, М. В., 2019. Історичний факт і подія в українській літературі для дітей та юнацтва: від давнини до сучасності. *International Academy Journal Web of Scholar*. 9 (39), Vol. 2, pp. 25–32. DOI : https://doi.org/10.31435/rsglobal_wos/30092019/6692
- Гаврош, О., 2011. Характерник літературного степу. *ЛітАкцент*, [онлайн] 2 лютого. Доступно : <<http://litakcent.com/2011/02/02/harakternyk-literaturnoho-stepu/>> [Дата звернення 18 жовтня 2021].
- Лев Діакоп, 1988. *Історія*. Пер. М. М. Копыленко. Москва : Наука.
- Пріцак, О. Й., 2015. Що таке історія України ? *Український історичний журнал*, 1, с. 177–210.
- Рутківський, В., 2008. Москва друкувала ті мої твори, які забракували в Києві. Доросла розмова з дитячим письменником. Інтерв’ю вів О. Гаврош. *Дзеркало тижня*, [онлайн] 35. Доступно :

- <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/volodimir_rutkivskiy_moskva_drukuvala_ti_moyi_tvori,_yaki_zabrakovali_v_kievi__dorosla_rozmova_z_dit.html> [Дата звернення 22 жовтня 2021].
- Рутківський, В., 2010. Мені, «оголтелому націоналісту», допомогла Москва. Інтерв'ю вів М. Крат. *Друг читача*, [онлайн] 15 березня. Доступно : <<https://vsiknygy.net.ua/interview/5336/>> [Дата звернення 22 жовтня 2021].
- Рутківський, В., 2012. Дитячого письменника «жаба» не душить. Інтерв'ю вів В. Панченко. *Інтерв'ю з України*, [онлайн] 23 квітня. Доступно : <<https://rozmova.wordpress.com/2012/04/23/%d0%b2%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b4%d0%b8%d0%bc%d0%b8%d1%80-%d1%80%d1%83%d1%82%d0%ba%d1%96%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9-%d0%b4%d0%b8%d1%82%d1%8f%d1%87%d0%be%d0%b3%d0%be-%d0%bf%d0%b8%d1%81/>> [Дата звернення 22 жовтня 2021].
- Рутківський, В., 2016. *Джури козака Швайки*. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА.
- Скорина, Л., 2012. Повернення Дмитра Боброка, або Белетрист із душею підлітка. *Буквоїд*, [онлайн] 9 лютого. Доступно : <<http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2012/02/09/071528.html>> [Дата звернення 22 жовтня 2021].
- Слижук, О. А., 2016. Художнє моделювання образів історичних осіб у романі В. Рутківського «Сині Води». *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2, с. 211–215.

References

- Havrosh, O., 2011. Kharakternyk literaturnoho stepu [Characternyk of literary steppe]. *LitAkcent*, [online] 2 February. Available at : <<http://litakcent.com/2011/02/02/harakternyk-literaturnoho-stepu/>> [Accessed 18 October 2021]. (in Ukrainian).
- Lev Diakon, 1988. *Istoriya [History]*. Translated by M. M. Kopylenko. Moskva : Nauka. (in Russian).
- Pritsak, O. Y., 2015. Shecho take istoriia Ukrainy ? [What is the history of Ukraine ?]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 1, pp. 177–210. (in Ukrainian).
- Rutkivskiy, V., 2008. Moskva drukuvala ti moi tvory, yaki zabrakovali v Kyievi. Dorosla rozмова z dytiachym pysmennykom [Moscow published those of my works that were rejected in Kyiv. Adult conversation with a children's writer]. Interviewed by O. Havrosh. *Dzerkalo tyzhnia*, [online] 35. Available at : <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/volodimir_rutkivskiy_moskva_drukuvala_ti_moyi_tvori,_yaki_zabrakovali_v_kievi__dorosla_rozmova_z_dit.html> [Accessed 22 October 2021]. (in Ukrainian).
- Rutkivskiy, V., 2010. Meni, «ohol'tielomu natsionalistu», dopomohla Moskva [Moscow helped me, a frantic nationalist]. Interviewed by M. Krat. *Reader's friend*, [online] 15 March. Available at : <<https://vsiknygy.net.ua/interview/5336/>> [Accessed 18 October 2021]. (in Ukrainian).
- Rutkivskiy, V., 2012. Dytiachoho pysmennyka «zhaba» ne dushyt [The frog does not stifle the children's writer]. Interviewed by V. Panchenko. *Interviu z Ukrainy*. [online] April 23. Available at : <<https://rozmova.wordpress.com/2012/04/23/%d0%b2%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b4%d0%b8%d0%bc%d0%b8%d1%80-%d1%80%d1%83%d1%82%d0%ba%d1%96%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9-%d0%b4%d0%b8%d1%82%d1%8f%d1%87%d0%be%d0%b3%d0%be-%d0%bf%d0%b8%d1%81/>> [Дата звернення 22 жовтня 2021].

- %b8%d0%b9-
%d0%b4%d0%b8%d1%82%d1%8f%d1%87%d0%be%d0%b3%d0%be-
%d0%bf%d0%b8%d1%81/> [Accessed 28 October 2021]. (in Ukrainian).
- Rutkivskiy, V., 2016. *Dzhury kozaka Shvaiky* [Jury of the Cossack Shvaika]. Kyiv : A-BA-BA-
HA-LA-MA-HA. (in Ukrainian).
- Skoryna, L., 2012. Povnennia Dmytra Bobroka, abo Beletryst iz dusheiu pidlitka. [Return of
Dmytro Bobrok, or Fiction writer with the soul of a teenager]. *Bukvoid*, [online]
9 February. Available at :
<<http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2012/02/09/071528.html/>> [Accessed
28 October 2021]. (in Ukrainian).
- Slyzhuk, O. A., 2016. Khudozhnie modeliuvannia obraziv istorychnykh osib u romani
V. Rutkivskoho «Syni Vody» [Art modeling historical figures in the novel “Blue water”
by V. Rutkivsky]. *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Philological Sciences*,
2, pp. 211–215. (in Ukrainian).
- Vasylieva, M. V., 2018. Filozofske osmyslennia istorychnykh podii u trylohii V. Rutkivskoho
«Dzhury kozaka Shvaiky» [Philosophical comprehension of historical events in
V. Rutkivsky's trilogy «Jury of the Cossack Shvaika»]. *Literature and history: All-
Ukrainian Scientific and Practical Conference Zaporozhye, October 11–12.*
Zaporozhye, pp. 34–36. (in Ukrainian).
- Vasylieva, M. V., 2019. Istorychnyi fakt i podiia v ukrainskii literaturi dlia ditei ta yunatstva :
vid davnyiny do suchasnosti [Historical fact and event in Ukrainian literature for children
and youth : from antiquity to the present]. *International Academy Journal Web
of Scholar*, 9 (39), Vol. 2, pp. 25–32. DOI :
https://doi.org/10.31435/rsglobal_wos/30092019/6692 (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 31.10.2021.

O. Kravchenko

A. Galenko

ARTISTIC HISTORICISM IN V. RUTKIVSKY'S NOVEL “DZHURAS OF COSSACK SHVAIKA”

The article deals with the peculiarities of historicism in Volodymyr Rutkivsky's novel “Dzhuras of Cossack Shvaika”. The historicism of V. Rutkivsky's works is presented not in its narrow interpretation – as an appeal to real historical facts and introduction of as many historical heroes as possible into the fabric of the text, but in a broad sense – as an artistic attempt understanding of Ukrainian history.

It is emphasized that, despite the lack of historical facts and historical characters, the author managed to recreate the historical era of the late fifteenth century. This is the period of Cossacks emergence on Ukrainian lands. Thanks to artistic conjecture, the writer described the motives that moved Ukrainians at a crucial time to comprehend their own identity, which later led to the emergence of the center of Ukrainian statehood. The aim of the writer is to outline the historical landmarks for the formation of the Ukrainian national idea at the present stage with his historical adventure novels. This goal is realized through the reception of historical reconstruction.

The reference points of the assertion of historical memory are the mentions of Kievan Rus, the battle of Blue Waters and the Cossack victory in the defense of the native land.

The writer tries to instill to young reader a reverent attitude to the history of his land, presents an effective mechanism of self-determination of Ukrainians in the context of social

and political relations – to respect himself as a descendant and successor of the traditions of his predecessors.

V. Rutivsky's artistic imagination helped to comprehend the causes and consequences of Ukrainian-Tatar contacts, to depict the historically accurate experience of previous generations.

As a true historian, V. Rutivsky shows the past not only of the Ukrainian ethnolinguistic community, but also of the foreign one, which lived in the territory that is now part of the Ukrainian state.

The analysis of the artistic mastery peculiarities of the specific historical content in V. Rutivsky's works proved the commonality of approaches in the depiction of historical reality in the novels “Blue Waters” and “Dzhuras of Cossack Shvaika”.

It is proved that the mention of historical events in the novel performs several functions – contribute to the fabula unfolding, affect the vicissitudes of the novel, help to show the characters better.

Key words: *artistic historicism, historical-adventure novel, Cossack, historical reconstruction.*